

Vas Smoleva

Anica Jelenc

Pogled na Smolevo,
17. 3. 2005.
Foto: Anton Sedej

Navadno rečemo, da je najlepše tam, kjer si doma, in to nenapisano pravilo še kako drži. Zato bi vam rada predstavila majhno vasico v zgornjem delu Selške doline, kjer ljudje kljub strmejšim predelom še vedno vztrajajo, živijo, obdelujejo zemljo ... Takih vasi je še kar lepo število, zato mislim, da bi si vsak zaslužil pohva-

lo za takšno obliko vztrajnosti. Pričakovali bi, da bo država imela za kanček več posluha za podeželje, da bi le-to ostalo še vedno lepo in skrbno obdelano in tudi poseljeno. Pa temu ni čisto tako. Zdaj pa je čas, da se posvetimo naši vasici in gremo na napovedani potep.

Če iz škofjeloške strani prihajate v Selško dolino, imate občutek, da se bodo hribi tod tako strnili skupaj, da ne bo več dolgo, ko se bo cesta spremenila v kolovozno pot, ki vas bo popeljala le še do kake samotne kmetije. Pa ni tako, prvi vtis te včasih tudi prevara. Zdaj se pa zapeljimo proti Selški dolini, ki je lahko tako čudovito razgibana: ponekod bolj odprta, ponekod pa res zelo tesna in žlebasta, da je komaj prostor za reko Selško Soro in cesto, ki se vije ob njej skozi vso dolino. V zgornjem delu Selške doline je že močno videti gorski značaj, pa naj si bo proti Dražgošam ali proti Podlonku in Prtovcu ter naprej do Ratitovca, ki kar kraljuje nad tem delom doline, ali pa naprej skozi Železnike proti Zalemu Logu, Sorici in Soriški planini, ki temu delu Selške doline daje nek zaključek. Sedaj sem vas pripeljala do Železnikov in bi vam predstavila našo vas, poimenovano Smoleva. Le-ta je od Železnikov odda-

ljena tri kilometre, od samega mesta Železniki je ravno prav daleč, da tu živimo prijetno v miru in nismo preveč oddaljeni od središča, kjer so trgovine, občina, tovarne, zdravstveni dom in podobno. Iz Železnikov pa zdaj pojdimo skozi Ovčjo vas po grapi, nato pa se povzpni levo v hrib, kjer leži vas Smoleva. Omenila bi še to, da se obiskovalcu, ki prihaja v Smolevo prvič, ni prav nič lagodno voziti po ozki in strmi cesti. S časom pa tega ne opaziš več, ker se kraja povsem navadiš. Ko prideš v vas ali če se povzpeš še nekoliko višje, ugotoviš, da je tale vas prav prijetna in leži na pobočju, ki ga ponekod blažijo police ali terase. Na teh terasah so si ljudje že nekdaj uredili njive, njivice ali vrtove, kakor koli že imenujemo ta del zemlje, ki je lahko namenjen za vrtnine, poljske pridelke ali pa za košnjo, oz. krmo. Zdaj smo v vasi Smoleva, ki pa je prostorsko razdeljena na dva dela. Prvi del vasi lahko spoznamo že

Smoleva – Švijov kozolec in vaška kapelica Marije Brezmadežne ob vznožju vasi (najstarejša objekta v vasi).
Foto: Anton Sedej

Detajl Švijovga kozolca
toplarja iz leta 1864.
Foto: Anton Sedej

ob prihodu po grapi, če tod ne zavijemo levo v hrib, pač pa se odpeljemo še kakih sto metrov dalje. Tu je sedem hiš, ki prav tako spadajo pod Smolevo – vsekakor moram omeniti tudi njih, sicer pa bi dala podudarek delu vasi, ki leži tu zgoraj, v žargonu rečeno "na sončni strani Alp", kjer je še šest stanovanjskih hiš. Res je, lahko se pohvalimo s kar precejšnjo radodarnostjo sonca. Smo na 600 metrih nadmorske višine. Trenutno ima Smoleva 49 prebivalcev.

V letu 2001 nas je ogrožal zemeljski plaz, ki v celoti še ni saniran, zaključena je samo 1. faza – ki je obsegala geotehnične terenske raziskave in izdelavo površinskega odvodnjavanja ter izdelavo drenaž. Ta aktivni plaz je ogrožal več stanovanjskih in gospodarskih objektov ter dostopno asfaltno cesto do vasi. Glavni povod za plaz je bil po vsej verjetnosti potres leta 1998 v Zgornjem Posočju, ki se ga je dobro čutilo tudi pri nas. Stanje se je nato še poslabšalo po obilnejših padavinah v novembru in decembru leta 2000. Kamnine, kjer je območje plazu, so triasni apnenci in dolomiti, jurskokredni skrilavi glinavci in apnenci. Površje te kamnine prekriva deluvialna preperina. Tu sta prisotna dva preloma kamnin. Posledica plazu nas je prisilila, da smo v vasi zrušili še zadnjo hišo, ki je bila starejše gradnje in že močno poškodovana zaradi plazu. Ta hiša je bila obnovljena leta 1860 in nato še enkrat obnovljena v letih od 1979 do 1985. Omenjena hiša je bila

last Franca Jelenca. Zdaj je to naselje popolnoma obnovljeno. V letu 2005 pa sledi še 2. faza sanacije plazu, ki bo obsegala obnovo asfaltne ceste do vasi in izgradnjo opornih zidov ob sami cesti, kjer je najbolj problematični del terena.

Tudi trije vezani kozolci še stojijo tod. Le-ti so bili včasih nepogrešljive stavbe kmetij, kjer so sušili nekatere poljske pridelke, žita, fižol, deteljo, seno, otavo ..., pa tudi streha jim je prišla prav za razno poljsko orodje in kmečke vozove ter za shrambo sena v podstrešju, ki je bilo navadno obito z lesenimi deskami. Danes so namesto kmečkih voz pod streho kozolcev traktorji. Pravi kmečki vozovi so le še redkost – ponekod samo še za okras.

Enega od teh treh kozolcev, ki so vezani v stilu slovenskega vezanega kozolca – toplarja, pa je prav tako načel zemeljski plaz in ga bomo v letošnjem letu morali rušiti, sicer se bo zrušil sam. Lastnik tega kozolca je Franc Jelenc. Postavljen je bil leta 1864 in je grajen takole: na visokih kamnitih stebrih so položene vodoravne late, potem pa je vezan še s posebnimi stebri, ki se med seboj križajo. Prav to daje pravemu slovenskemu kozolcu posebno obliko. Podstrešje je obito z deskami, ravna linija desk pa je oblikovana v nekakšen vzorec, ki sovпада z obliko lin (odprtin) v tem pažu.

Vas Smoleva je ena izmed najstarejših naselij v železnikarskem kraju, saj je skupaj s Škovinami

omenjena že v dobi prve kolonizacije, ki je trajala od leta 973 do leta 1291. Tedaj so oskrbniki loškega gospostva začeli načrtno naseljevati ljudi po dolini. Takrat so obstajale v Smolevi štiri kmetije, t. i. hube. Navedla bi nekaj zanimivih podatkov iz preteklosti Smoleve. Ti podatki se bodo nanašali na čas pred nekako 200 leti. Hišne številke je uvedla Marija Terenzija leta 1740 in so se v Smolevi kar nadaljevale od hišnih številk, ki jih je imelo naselje Martinj Vrh. V času okrog leta 1800 so v Smolevi še vedno štiri kmetije in dve kajži. Kot kmetije so označene Pri Teminc – tedanja hišna številka 38, Pri Janezu (danes Pri Francet) – hišna številka 39, Pestota – hišna številka 41, Pri Šviju – hišna številka 42. Nekmetiji pa sta bili Pri Kajžarju – hišna št. 40, in Maln – hišna številka 43. Za vse hišne številke bi navedla še nekaj lastnikov iz časa okrog leta 1800 pa do danes.

Pri Teminc je bila pred letom 1800 lastnica Agata Megušar, za njo je postal lastnik Johan Mihael Grošelj leta 1815 na podlagi kupne pogodbe, za njim Matija Jezeršek leta 1820 s kupno pogodbo in na podlagi licitacijske razprave, za tem pa Jakob Prezel leta 1828 na podlagi kupne pogodbe, za njim leta 1875 Lorenc Jeram, leta 1901 Franc Demšar s temeljnim razdelilnim sklepom, nato s kupno pogodbo leta 1914 Jožef Trpin, leta 1920 s prisojilno pogodbo Mina Trpin, z izročilno pogodbo leta 1963 Ana Trpin in leta 1976 z darilno pogodbo sedanja lastnika Rafko in Olga Torkar.

Pri Janezu (danes Pri Francet) je bil lastnik kmetije pred letom 1800 Mihael Jelenc, za njim pa je leta 1800 z izročilno pogodbo postal lastnik Johan Zupanc – pravilno Jelenc, potem z izročilno pogodbo leta 1830 spet Johan Jelenc, za njim s prisojilno listino leta 1857 Franc Jelenc, za njim pa Urban Jelenc leta 1906, leta 1954 Franc Jelenc, leta 1968 na podlagi dedovanja Ivana Jelenc in leta 1988 z izročilno pogodbo sedanji lastnik Marko Jelenc.

Pri Kajžaju je bila na podlagi dednega prava leta 1803 lastnica Jera Prezl, za njo je postal lastnik Jurij Benedičič, potem Neža Benedičič na podlagi zapušćinske razprave leta 1822, za njo Mihael Benedičič na podlagi izročilne pogodbe leta 1832, za njim pa

na podlagi prisojilne listine leta 1851 Maruša Benedičič, za njo pa Anton Zupanc s kupno pogodbo leta 1856. Leta 1894 s temeljno izročilno pogodbo prevzame posestvo Luka Zupanc, za njim leta 1951 Antonija Bogataj in nazadnje ga je leta 1982 podedoval sedanji lastnik Franc Bogataj.

V Pestoti sta bila okrog leta 1800 lastnika kmetije Minka Klemenčič in njen mož Primož Markelj, za njima Jurij Trpin, potem je z izročilno pogodbo leta 1801 postal lastnik Pavel Trpin, potem Urban Pfajfar leta 1817 na podlagi licitacijskega protokola, nato s kupno pogodbo leta 1830 Matevž Trpin, za njim pa z izročilno pogodbo leta 1868 Johan Trpin. Leta 1888 prevzame posestvo vdova Elizabeta Trpin, leta 1899 s temeljno izročilno pogodbo Janez Terpin, leta 1948 sledi Janez Trpin na podlagi dedovanja in nazadnje leta 1984 z izročilno pogodbo sedanji lastnik Boris Pokorn.

Pri Šviju je bila lastnica pred letom 1800 Jera Jelenc, potem pa so s prihodom Lorenca Trojar iz Martinj Vrha z izročilno pogodbo leta 1815 postali lastniki s tem priimkom, za njimi leta 1832 Johan Benedičič z zapušćinsko obravnavo, potem njegova sestra Mica Benedičič, za njo Neža Benedičič leta 1853, Johan Čelik s kupoprodajno pogodbo leta 1854, Jera Čelik na podlagi prisojilnega pisma leta 1892. Z izročilno pogodbo leta 1893 postane lastnik Franc Markelj, nato pa se leta 1908 s kupno pogodbo prepíše kmetija na Janeza Jelenca, za njim dobi kmetijo leta 1954 z izročilno pogodbo Jože Jelenc in leta 1985 z izročilno pogodbo sedanji lastnik Franc Jelenc.

V Malnu pa je na podlagi dednega prava od leta 1784 lastnica Helena Sušnik, za njo z izročilno pogodbo leta 1815 postane lastnik Jurij Sušnik – pravilno Pfajfar, za njim sin Gašper Pfajfar z izročilno pogodbo leta 1836, potem pa z izročilno pogodbo Franc Šmid leta 1861, na podlagi kupne pogodbe leta 1908 prevzame posestvo Karol Dolenc, nato pa je bilo 8. 5. 1941 zaplenjeno v korist nemške države za utrditev nemštva. 15. 2. 1946 je prej omenjeni zaznamek izbrisan, tako da je lastnik spet Karol Dolenc, in 16. 12. 1963 na podlagi sklepa o dedovanju

Vaška kapelica Marije Brezmadežne v Smolevi po zadnji obnovi leta 2004.

Foto: Anton Sedej

postane lastnica Ivana Dolenc. Te domačije danes ni več, bila pa je spodaj v grapi, kjer danes stoji drug stanovanjski objekt. Prvotni objekt je namreč leta 1922 odplavila voda.

V zgodovini je Smoleva zelo povezana s fužinarstvom. Tudi tu so na nekaj krajih kopali železovo rudo, ki je sicer ni bilo veliko. Prebivalci so se bavili še z lesom, kuhali oglje in ga vozili v Železnike, kjer so potrebovali zelo velike količine oglja v vigenjcih. Zaradi velike porabe lesa so gozdove za nekaj časa kar preveč izsekali.

Danes so si vaščani prav tako poiskali delo v bližnjih Železnikih, dodatno pa ima skoraj vsak še kmetijo, ki jo obdeluje, in s tem pripomore proti ne-nehnemu zaraščanju travnatih površin.

Naj omenim in predstavim še vaško kapelico. V letu 2004 smo to kapelico temeljiteje obnovili. Kdaj je bila ta kapelica zgrajena in kdo jo je dal postaviti, žal nismo ugotovili. V pogovornem jeziku se jo je navadno omenjalo kot Švijjova kapelica, sicer pa menimo, da je bila postavljena v interesu cele vasi.

V mapni kopiji je vrisana na parceli 79/1, kjer tudi dejansko je. Ta parcela je last Franca Jelenca, kar pomeni, da so jo po vsej verjetnosti dali postaviti predniki, ki so živeli na tej domačiji. Nikjer pa ni zabeleženo, da bi bil že v preteklosti kdaj blagoslov te kapelice. Kapelica je grajena in je nekje med zaprtim in odprtim tipom, zadnja stran pa je cela – zaprta. Osrednji del Marijine kapele, ki stoji ob cesti pod hišo Franca Jelenca, sta dva stebra iz kamnine,

Blagoslovitev obnovljene kapelice v Smolevi, 12. 9. 2004. Blagoslovitev je opravil župnik msgr. Franc Dular iz Železnikov. Foto: Anton Sedej

Desni kamniti stebrič vaške kapelice.
Foto: Anton Sedej

Detajl desnega kamnitega stebriča.
Foto: Anton Sedej

kakršne v teh krajih ni.

Kapela stoji na treh zidanih stopnicah. Na njih sta na vsaki strani položeni kocki belkastega, tu in tam blede rožnatega marmoriziranega apnenca oziroma marmorja. Na kockinih zoženih podstavkih stojita po 60 centimetrov visoka v preseku okrogla stebriča. Imata enostavna kapitela, ki ju pokriva marmorna kvadratna plošča. Marmorna stebriča poživljajo različno dolgi in različno globoko razjedeni vegasti pasovi zelenkaste metamorfne kamnine, ki je dosti manj odporna kot metamforna kamnina, ki ju obdaja. V prvotnem položaju, ko se je v starem zemeljskem veku usedala sedanja kamnina, so bili glineni zeleni vključki vodoravno odloženi med apnenci, ki so bili spremenjeni v marmor.

Od kod je ta za te kraje nenavadna kamnina? Ta preobrazena ali metamforna kamnina kapelinih stebričev ni iz Slovenije. Zelo verjetno je iz metamfornih kamnin severnega obrobja Celovške kotline. Podobne kamnine lahko opazujemo v kamnitih izdelkih marsikje po Avstrijskem Koroškem. Veliko jih je tudi v izdelkih iz spremenjenih ali metamfornih kamnin v Vektrinju v Avstriji.

V kapelici je lesen kip Marije Brezmadežne, notranjost kapelice je poslikana z motivi angelov, zunanji steni pa sta prav tako poslikani – ena z motivom sv. Miklavža in sv. Florjana, druga pa z motivom sv. Frančiška in sv. Avgüstina. Poslikavo kapelice je opravil akademski slikar gospod Jurij Kalan ob pomoči svojega očeta gospoda Antona Kalana, kar je bilo gradbenih del, smo jih delno opravili sami vaščani, delno pa tesar gospod Franc Pohleven, streho pa je s skrilom pokrtil krovcec gospod Jože Benedičič s skrilom z Zalega Loga.

Tako, z našim potepanjem po Smolevi in spoznavanjem njene zgodovine, ki je žal še vse premalo raziskana, smo zdaj pri koncu. Ob zaključku bi rada omenila še to, da vodi preko Smoleve zelo priljubljena pešpot, za katero se navdušuje vedno več sprehajalcev. Čez Smolevo lahko pridete v vas Ojstri Vrh, naprej proti Rovtam, na Lenart, Stari Vrh ... ali preko Kladij v Studensko grapo in naprej na Studeno ali pa se sprehodite samo do nekaj najbližjih vrhov, ki so

nad samo Smolevo. Na vsakem sprehodu se lahko ob pogledu, ki se razprostire proti delu Selške doline, na Miklavžko goro, tja čez Dražgoše, Mohor, Sv. Križ, naprej na Kamniške Alpe, naužijete lepote. Skratka, ponuja se veliko različic sprehodov za manj ali bolj zahtevne sprehajalce. Pridite in se prepričajte, da je pri nas res lepo.

Ob zaključku bi se zahvalila geologu dr. Antonu Ramovšu za informacije o kamnu, iz katerega sta izklesana stebriča pri vnhodu v kapelico. Nadalje gre zahvala gospodični Saši Lazar, ki mi je dala na vpogled svojo diplomsko nalogo, ki jo je posvetila

prav plazu v Smolevi. Ostali viri podatkov: zborniki Loških razgledov, knjiga Škofja Loka in loško gospostvo dr. Pavleta Blaznika ter zbornik Selška dolina. Za pomoč pri iskanju podatkov bi se zahvalila Zgodovinskemu arhivu Ljubljana, Enota Škofja Loka – fond zemljiška knjiga, Sodišču v Škofji Loki – tehnična enota VII, hvala tudi gospodu Vincencu Demšar za pomoč pri prevodu besedila. Zahvala pa gre še gospodu Antonu Sedeju za fotografovno, s katerim mi je priskočil na pomoč, in za vzpodbudo, da sem tale članek sploh napisala.

Notranjost vaške kapelice s kipom Marije Brezmadežne. Foto: Anton Sedej

Gozd. Foto: Tine Benedičič